

D esi Bol

AUTO PORTRET

preveo s engleskog
Flavio Rigonat

BEOGRAD/MMXXIV

Naslov originala

Jesse Ball

AUTOPORTRAIT

Copyright © 2022 by Jesse Ball

lektura sa redakturom

Mina Rigonat

AUTOPORTRET

za Jelenu Angelovski

Pročítalo sam *Autoportret* Eduarda Liva i zadivio se njegovim pristupom biografiji. To je pristup koji ne daje jednoj činjenici prednost nad drugom, već pušta da činjenice stoje jedna uz drugu u besplodnoj grudvi, kao život. Napisao ga je u svojoj trideset devetoj godini. U mojoj trideset devetoj godini, ova knjiga prati njegovu.

Koliko ja znam, nikad nisam jahao konja. Jahao sam slona i kamilu – kad sam bio dete. Jahao sam ljudsko biće. Nosili su me dok sam spavao i gurali me u kolicima. Kad mi je bilo četiri ili tri godine razbio sam glavu o stub. Dok je moj brat jurio na triciklu nizbrdo, prinudivši majku da bira između nas. Izabrala je mog brata. Kad mi je bilo šest godina, rascepio sam ruku prozorskim staklom. Presekao sam ruku po dužini, i otvorila se kao kad dno otpadne na kanti. To se desilo usred proslave mog rođendana. Sâm sam bio kriv. Sva deca su kriknula uglas, kao u horu. Odmah pored mesta gde se to desilo, jednom me je dečak iz kraja udario palicom u lice. Nikada se nije izvinio niti je objasnio zašto je to uradio, a ja se nisam naljutio niti sam tražio objašnjenje. Možda smo intuitivno uvideli da za neke stvari nema objašnjenja. Mislim da je zalivanje biljaka naporno, a bašti još više, ali još gore od toga je grabuljanje lišća, trave ili zemlje. Volim kad su dvorišta zarasla u travu i korov. S druge strane, volim da održavam red u svom životnom prostoru,

mada mi ne smeta ako je prljav. I sâm sam često prljav i ne volim da se perem. Kao dečak, pretvarao sam se da se tuširam tako što bih pustio vodu preko ruku. Ali volim da se kupam u kadi, i radio bih to svakog dana, ako je moguće. Deprimiraju me male kade, uprkos činjenici da nisam posebno visok. Dugo sam vero-
vao da sam visok metar osamdeset pet. U stvari sam visok jedva metar osamdeset. Kad sam bio dečak, jedna noga bila mi je pet centimentara duža od druge. Morao sam na operaciju. Mogućnosti su bile sledeće: skratiti jednu nogu zaustavljanjem njenog rasta, ili produžiti drugu lomljenjem na nekoliko mesta. Odbrao sam da budem niži, ali često razmišljam o tome koliko bi moj život bio drukčiji, pogotovo kad čitam statističke analize razlika u platama u odnosu na visinu radnika. Volim da plivam, ali ne da bih vežbao. Ne volim nikakve vežbe. Pobegao sam od kuće nekoliko puta, ali nikad nisam daleko stigao. Mrzim sunce i neprestano se trudim da ga izbegnem. To je dovelo do toga da veći deo svog života kao odrasle osobe provodim noću, iako, naravno, danju moram da izađem, sviđalo se to meni ili ne. Ja sam parasomnijak – mesečar. Ranije sam govorio u snu, ali sam jednog dana prestao. Imam noćne panike, negde od 1990, kada je moj brat otišao u bolnicu i tamo ostao paralizovan. Patim od migrene, ponekad jednom ili dvaput nedeljno, ponekad jednom mesečno. Kad kre-

ne glavobolja, povraćam i valjam se po podu kao pas. Više puta sam doživeo potres mozga. Kad mi je bilo osam godina, izašao sam na ulicu i udario me auto. Moja majka je to videla. Rekla je vozaču: zgazili ste mog dečaka. Dok je to govorila, shvatila je da je poznaje ženu koja je vozila. Moje telo letelo je čitav metar kroz vazduh. A izašao sam na ulicu zato što smo pošli u grad, da kupimo mehaničku pticu koja mlati krilima kad je naviješ. Kad sam je kasnije dobio, ptica mi nije pružila zadovoljstvo. Ostavili su me u vrtiću i kasnije su me poslali u posebno odeljenje zbog slabe koncentracije. Postoje psihološki dokumenti zasnovani na medicinskim pregledima koji pokazuju da je moja intenzivna hiperaktivnost povezana s oštećenjem mozga. Kao odrasla osoba, posvećen sam koncentraciji, ali još uvek ne mogu da odaberem na šta da se skoncentrišem. Uvek sam spreman da pobegnem i sakrijem se u šumi ako je to neophodno. U takvim situacijama, nikad neću biti osoba koja će ostati zatečena i nespremna. Nisam spavao sa ženom sve do svoje dvadeset druge godine, i verujem da sam pre toga zbunio mnoge žene. Sigurno su mislile da me ne zanimaju. U stvari sam bio krajnje stidljiv, ali samo u tom pogledu. U svemu ostalom bio sam samouveren, čak agresivan. Devojka s kojom sam spavao namamila me u svoju sobu tako što mi je rekla da ćemo igrati video-igrice. Kad smo ušli, rekla mi je da

nema video-igrice. Bila je polu Meksikanka i drvo joj je nedavno pre toga palo na auto. Probao sam svaku drogu do koje sam mogao da dođem, ali ne na društveni način. Samo sam bio radoznao da vidim kako ću se osećati. Dve su mi bile najbolje: fiksanje heroinom i pušenje DMT-a. Nemam zavisničku ličnost. Sintagma *zavisnička ličnost* mi se gadi, a ipak sam je sada upotrebio. Kad odlučim da prestanem s nečim, recimo da pušim ili se fiksam heroinom, samo prestanem i nema nikakvih posledica. Jedna od mojih posebnosti kao mladića bila je uzimanje raznih droga odjednom, previše toga, na primer ketamin, psilocibin, ekstazi, heroin, kokain, meskalin i mnogo viskija. Nisam umro. Kad sam bio dete, igrao sam se tako što sam imitirao ljude. Imitirao sam oca ili majku. I brata sam imitirao. Stravično je to mrzeo. Pokušavao je da to izbegne ili da se skloni, ali ja bih ga proganjao, i samo ga kopirao, kopirao, kopirao. Vrištao je na mene da prestanem, a ja ponekad čak ni tada ne bih prestao. To moje kopiranje ipak nije bila parodija. Kad kopiram nekog, trudim se da to radim najbolje što umem. Ne volim cinizam, parodiju, sarkazam, humor na bilo čiji račun. Obožavam humor koji se bavi univerzalnim stvarima, kao što je recimo činjenica da moramo da čučnemo da bismo se posrali, jer će nam, ako to ne učinimo, govno curiti niz noge. Jednom mi se kao odraslom desilo da se poserem u gaće.

U stvari sam mislio da ću da prdнем, ali nije bilo to. Ako spavam i neko me pozove telefonom, lagaću da nisam spavao. Verovatno svi to rade. Moj prijatelj jednom mi je priznao da to radi. Nisam mu rekao da i ja to radim. Ne smatram da je neophodno da ljudima govorim ono što stvarno mislim. Zato imam neverovatno različite prijatelje, među kojima se mnogi ne bi uzajamno trpeli kad bi se upoznali. Ne zanima me da budem bilo ko poseban, niti me zanima da ubedujem ljude da sam u pravu. S druge strane, vrlo sam takmičarski raspoložen kada igram nešto i trudim se svim silama da pobedim, preko svake mere. Ali dobar sam gubitnik ako nađem nekog ko je u nečemu mnogo bolji od mene, i godinama ću srećno gubiti, pod uslovom da napredujem. Sve vreme osećam da sam njegov dužnik. Spavam sedam sati, i to je dovoljno. Ponekad spavam šest sati, i to je dovoljno. Ostao sam budan 1997. godine sto dvadeset devet sati bez stimulansa. Moje kratkoročno pamćenje počelo je da slabi. Ako spavam jedanaest sati, dehidriram i probudim se s migrenom. Od moje dvadesete godine, jedna od mojih specijalnosti je lucidno sanjanje. Uvek se zapanjim kad otkrijem da je to tema koja nikog ne zanima. Pokušavam da objasnim – sve te avanture koje se mogu doživeti! Ne zanima ih. Volim da isprobavam različite metode spavanja. Trenutno spavam pet-šest sati noću i sat vremena usred dana.

Sredina dana je moj neprijatelj. Ako se ubijem, to će biti tada. Noću ne postajem melanholičan. Godinama sam jeo sve, čak i insekte, pokvarenu ribu, konjsko meso, ali sada sam vegetarijanac. Volim da kuvam, i kad to radim vrlo sam pedantan. Nažalost, ne volim da kuvam za ljude koji nisu zahvalni. Siguran sam da je to nešto ružno. Znao sam poteze šahovske igre kao dečak, ali nisam učio da ga igram do svoje osamnaeste godine. Naučio me najpametniji dečak u mojoj školi. Njega je učio njegov otac, koji je nekada bio prvak u dopisnom šahu. Taj čovek je umro, i moj otac je umro, a dva sina su ostala da zajedno igraju šah. Ako imam izbora, često ću sedeti na podu. Volim da budem u zadnjem delu bilo čega – autobusa, bioskopa i tako dalje. Ne volim da budem vidljiv. Ili volim da budem najmanje moguće vidljiv. Ne volim fotelje u koje utoneš, ni sofe koje su preblizu poda. Mrzim da razgovaram dok sedim na tim izumima. U takvim slučajevima primoran si da žongliraš pićem i nevešto posežeš za kanapeima. Kad uđem u nečiji dom, zagledam njihove knjige i koristim ih da procenim njihov duh. Moji predosećaji o ljudima su često tačni, čak uznemiravajuće tačni. To znači da je posebno loše kad pogrešim. Ne volim da govorim o knjigama, ali volim da su mi pred očima. Moj najomiljeniji predmet koji može da se nosi je knjiga. To, naravno, treba da bude odgovarajuća knjiga. Upoznao sam u svom životu sa-

mo nekoliko ljudi koji stvarno vole da čitaju i uvek su u meni izazivali jak osećaj poniznosti. Jedan od tih ljudi grozno se odnosio prema knjigama. Uništio je većinu knjiga koje je dotakao. U njegovoj kući bile su gomile, bukvalno gomile knjiga, među kojima su mnoge bile otkinutih korica, a stranice su im bile iskidane i umrljane. Sve ih je pročitao. I prema sebi se odnosio na isti način. Kad sam bio mlad, stalno sam krao knjige. Krao sam i druge stvari, ne samo u Sjedinjenim Državama, već i kad sam bio u inostranstvu. Nikada se nisam plašio zatvora. Činjenica da sam kao dete bio neprestano ponižavan dala mi je pravu svest o tome kako izgledam i šta znači gledati me. Izvukao sam se za skoro svaku lošu stvar koju sam uradio. Nisam ljubitelj pametnih ljudi ni tupavih ljudi. Volim ljude koji su velikodušni i koji se ne trude da male stvari čine velikim, ljude koji se nose s odgovornošću svog poimanja stvari. Veoma sam srećan kad sam u javnom prevozu, posebno u gradskim autobusima. Niti sam ja previše dobar za njih, niti oni za mene. Taman kako treba: uklapamo se. Tu ponekad mogu vrlo jasno da mislim. Mrzim da sam u kolima, osim ako je opasna situacija. Volim da se vozim biciklom da bih stigao negde. Ponekad sam mahniti biciklista, i to je nešto zabrinjavajuće. Ne volim rekreativne bicikliste. Jure velikom brzinom na svojim fensi biciklima i rasteruju sve pred sobom. Nikada ne staju ako

se neki od njih povredi. To prepuštaju običnim ljudima. Smatram da su bestidni. Kad sam bio na koledžu i počeo ozbiljno da pijem, bio sam užasnut izobličavanjem ličnosti koje je piće izazivalo kod navodno fascinantnih i ponosnih ljudi. Pitaо sam se zašto bih se uopšte trudio da ostavim dobar utisak ako je dovoljno nekoliko pića da bi se steklo nečije poverenje. Još gori su, doduše, proračunati ljudi koji nikad sebi ne dozvole da popiju ni kap, iz straha da će ih neko jednaku odeći dece u mom gradu. Takve stvari dovele su do toga da me deca preziru. Kao odrasla osoba stalno nosim istu odeću, vrlo jeftinu. Dobro se osećam kad se svojim odevanjem ne stavljам iznad bilo koga. U situacijama kad sam nosio odelo, nervirao me je preobražaj sveta. Svi se prema tebi ponašaju bolje. Od te pomisli fizički mi pozli. Nemam vere u ljude, ali među ljudima ima zbilja divnih duša, i to je dovoljno, ko zna kako su takvi ispali. Upoznao sam više čudesnih ljudi nego što zaslužujem. Lako zaplačem, mada već godinama nisam plakao. Volim da se saživlјavam s pogledima koje ne mogu da shvatim. Naravno, u tome ne uspevam. Ne verujem da je iko zaista ono što jeste, ili bar ne zadugo. Pohlepan sam, ali se trudim da to ne budem. Jedem zapanjujućom brzinom. Ljudima se to gadi. Ja sam gotov, a oni su tek triput zagrizli. Soba nestaje i preda mnom je samo tanjir koji lebdi u vakuumu. Prigovorili su mi zbog toga ljudi koji su is-

kreni. Drugi ništa ne govore. Upoznao sam dvoje ljudi koji su jeli sličnom ili većom brzinom. Što se mene tiče, sve radim što brže mogu. Brzo čitam i vrlo malo pamtim. Hodam brzo i skoro ništa ne primećujem. Ne znam da li sam ikad uspeo da budem dobar u nečemu u čemu nisam odmah bio dobar. Nemam talenta za muziku. Nosio sam gitaru dvadeset pet godina iz jednog stana u drugi, ali nikada nisam postao dovoljno dobar da sviram pred nekim s kim se ne jebem. Probao sam violinu, ukulele, kontrabas, usnu harmoniku. Na kraju sam se odlučio za instrument koji sviraš samo za sebe – japansku flautu. Kad pokušam da sviram, moj pas zavija dok ne prestanem. Dvaput sam bio oženjen. Imao sam pastorku. Nikada, koliko znam, nisam ostavio ženu u drugom stanju, mada me jednom za to optužila osoba koja je već sledećeg dana povukla tu optužbu. Mogu da povratim ako neko to traži. Na neki način izvodim to svojom dijafragmom. I moj otac je to mogao. Govorio sam zbog toga da imam dva želuca. Kad sam bio dečak, naučio sam da masturbiram tako da sperma ne izađe. Orgazam traje triput duže i više od toga. Pitao sam svog doktora za to i on nije razumeo. Pokušao sam ponovo. Nije razumeo. Na kraju, godinama kasnije, pronašao sam informaciju o tome u knjizi o tantri. Penis mi je malo kriv i bilo me je sramota zbog toga, sve dok nisam uvideo da ženama to uopšte ne smeta. Stručan sam

dreser pasa. Oštar sam, ali dosledan. Verujem da je čitavo moje držanje komunikacija sa životinjom o kojoj je reč. Na isti način se trudim da svom psu posvetim svu svoju pažnju i da učim od njega kako treba da se ponašam. On je jedan od mojih učitelja. Ne verujem da su psi loši. Verujem da većina ljudi nije sposobna da ima pse ili decu. Voleo bih da ih nemaju. Ponekad imam problema s navlačenjem čarapa, daleko više nego inače. Nikad nemam vremena da shvatim zašto. Volim otvorene prozore. Volim da se naginjem kroz njih. U svakoj prilici izlazio sam kroz prozor na krov. Na prozore sam gledao kao na vrata za preduzimljive ljude kakav sam i ja želeo sam da budem. Jednom sam u srednjoj školi ustao usred časa i skočio kroz prozor. Zbog toga sam dobio ukor. Bio sam kažnjavan zbog tuče, svađa s učiteljima, tuče, bežanja sa časova i lepljenja vrata učionice. Uprkos tome, moja srednja škola me je pre mnogo godina izabrala u svoju Kuću slavnih na ceremoniji kojoj sam odbio da prisustvujem. Jednom, u ranim razredima, nekoliko dečaka me je udaralo i ismevalo način na koji sam primao udarce. Tamo se zatekao jedan stariji dečak s gipsom na ruci. Strepeo sam od toga šta će da uradi, ali pritekao mi je u pomoć. Bio je krupan i veoma neobuzdan. Godinu dana pre toga zapalio je toalet na spratu srednje škole. Bio sam mu neizmerno zahvalan, i dok sam ga gledao u lice, mislio sam da će srce da mi prepukne.

Sledeće godine se ubio. Kad sam bio dete, plašio sam se raznih stvari – zmija, mraka, dubina vasiona. Posle odlaska moje prve žene, došao sam do tačke kad se ničeg više nisam plašio. Drugim rečima, izgubio sam svako interesovanje za svoju sudbinu. U prošlosti sam bio efikasan kad sam hteo da se osvetim ljudima. To je zato što bih uradio jednu od dve stvari: ili bih smislio nešto pametno i sigurno, i to odmah sprovodio u delo, ili ne bih uspeo da to učinim, u kom slučaju bih smislio nešto vrlo jednostavno i pričekao neko vreme. Tada ta osoba nikad ne bi pomislila na mene. Prošlo je dosta vremena od kako sam se bilo kom osvetio, bar petnaest godina. Znači li to da sam pasivniji u svom životu? Sramota me je što ne znam dovoljno naziva ptica, biljaka, insekata. Znam mnoge nazive životinja i automobila. Volim da hodam i mogu baš daleko da odem. Prešao sam trideset pet milja u jednom danu. Ne volim da fotografišem, mada sam jedno kratko vreme bio fotograf. Ne volim slike samog sebe, mada je u mom životu bilo nekoliko ljudi koji su umeli baš lepo da me slikaju. Osoba koju sam video na tim slikama bila je neko koga sam prepoznao. To nije uvek slučaj. Ne volim svoj glas, ali volim da čitam naglas. Ne volim da čitam publici, mada sam to često radio. Ne volim to, jer oni nisu došli da bi te slušali kako čitaš. Oni su tu iz nekih drugih razloga i ne mogu u potpunosti da dožive radost onih kojima

se čita. Deci je s druge strane prijatno čitati, što su mlađa, to bolje. Među najzanimljivijim ljudi-ma koje sam ikad upoznao, a ima ih bar četiri ili pet, bila je jedna osmogodišnja devojčica. Jedan je bio sredovečni muškarac. Jedna je bila stara žena. Još nisam upoznao izuzetnog dečaka. Neobično volim svog psa, koga manje-više tretiram kao osobu. Volim da koristim teglice kao čaše. Oduševim se svaki put kad dobijem novu teglicu (prvo iskoristim njen sadržaj). Kako je moguće da poklanjaju takve stvari? Teglice su uvek lepše oblikovane od čaša. Kod mene obično nema dovoljno escajga, tanjira itd. Ima dovoljno toga za dve osobe. U stvari ne volim da mi ljudi dolaze u kuću, osim pojedinačno, i to oni koji su zaista dragi. Nikada nisam izgubio novac na pokeru. Gubio sam novac igrajući šah. Kad sam igrao šah u parku, ponekad bih svoj dug platio novčanicom od dva dolara, pa kad bih posle video kod koga je završila novčanica od dva dolara, znao bih da i ta osoba može da me pobedi. Nikada se nisam kladio igrajući go, ali sam ga igrao u posebnim go salonima u otmenim hotelima, u Tokiju, na primer. Ljudi su se oduševljavali što umem da ga igram kako treba, kao da sam kuna s leptir mašnom. Prva devojka u koju sam se zaljubio zvala se Laura Fortunhof i sva je bila savršena. Mislio sam da je savršeno biti savršen. Nisam poljubio devojku do svoje osamnaeste. Nijedna nije htela na matursko veče sa